

Úvod

„Katolícka Cirkev má vo veľkej vážnosti ustanovizne, liturgické obrady, cirkevné tradície a spôsob života východných cirkví. Keďže tieto Cirkvi vynikajú úctyhodnou starobylosťou, prejavuje sa v nich apoštolská tradícia, ktorú máme od Otcov a ktorá tvorí časť Bohom zjaveného a nedeliteľného dedičstva Cirkví“ (Orientalium Ecclesiarum 1).

Sv. Ján Pavol II. v apoštolskom liste *Orientalium Lumen* vyzýva na počúvanie východných cirkví, žijúcich interpretov pokladu tradície, ktorý ony uchovávajú a v jeho kontemplácii vidím prvky veľkého významu pre plnšie a integrálne pochopenie kresťanskej skúsenosti. Oproti akejkoľvek inej kultúre má totiž kresťanský Východ jedinečné a privilegované postavenie, lebo predstavuje pôvodný kontext rodiacej sa Cirkvi. Z naznačených charakteristík možno vycítiť nezameniteľnú hodnotu tradícií vo východných cirkvách, ale zároveň aj pozvanie k osvojeniu si, všeobecných princípov a praktických noriem týkajúcich sa rozličných hľadísk cirkevného života.

V našej Cirkvi sa obnovila prax udeľovanie Eucharistie nemluvňatám (deťom) ako odpoveď na dekrét o východných cirkvách II. Vatikánskeho koncilu. Koncil uznal legitímnosť návratu k tejto dávnej disciplíne a pozval východné cirkvi k návratu k starootcovským tradíciám.

Jednou z tradícií vlastnou našej Cirkvi bolo aj podávanie svätého prijímania malým deťom. Podľa pohľadu teológov je Eucharistia chlebom života a deti sa týmto chlebom majú živiť stále, teda už od krstu aj ďalej, aby mohli duchovne rásť.

Treba vnímať skutočnosť, že dieťa, pokrstené a myropomazané, je už dospelé vo viere. Možno to pôsobí nepochopiteľne, že dieťa je „dospelé“. Viera však nie je záležitosťou rozumovej vyspelosti, ale skúsenosťou z tajomného stretnutia s Bohom cez Krista, konkrétne prostredníctvom jeho tela a krvi. Z tohto dôvodu nie je nutné oddaľovať rozdávanie svätého prijímania deťom, pretože Eucharistia je posilou (tak ako pre dospelého) potrebnou pre duchovný rast novokrstenca.

Podávanie Eucharistie malým deťom teda nie je žiadnym pokusom o zavádzanie novôt do bohoslužobného života Cirkvi. Ide však o úsilie vrátiť sa k vlastnej starobylej praxi, kedysi všeobecne rozšírenej, nie však kvôli akejsi nostalgii za minulosťou, ale pod vplyvom oficiálnych cirkevných dokumentov a z presvedčenia o správnosti a prospešnosti tohto kroku.

Ponúkané katechézy nech nám pomôžu, kňazom a aj našim veriacim správne pochopiť túto iniciatívu návratu k starootcovským tradíciám.

1. katechéza

Sviatosti v živote veriaceho človeka

Ježiš Kristus umožnil ľudstvu stať sa Božími deťmi, umožnil ľuďom stať sa jeho bratmi a sestrami. Avšak táto hodnosť si vyžaduje aj zvládnutie množstva nárokov, obetí, ktoré veriaci človek dennodenne zažíva na svojej ceste za dokonalosťou v Bohu. Veď z reči na vrchu nám Ježiš pripomína: „*Buďte dokonalí, ako je dokonalý aj váš nebeský Otec*“ (Mt 5,48).

Je možné splniť túto Ježišovi výzvu a snažiť sa o dokonalosť?

Najlepšou odpoveďou na všetky tieto váhania, rozhodovania sa je sám Ježiš Kristus so svojou radostnou zvesťou.

Pohľad do dejín ľudskej spoločnosti hovorí, že po spáchaní prvého hriechu Adama a Evy to človek so snažením sa o dokonalosť nemá veľmi ľahké. Sú tu následky dedičného hriechu, ktoré však Ježiš Kristus umožňuje každému kresťanovi prekonať. Ak prví ľudia pred pádom mohli dosiahnuť dokonalosť bez námah, utrpenia a smrti, ľudstvo ju môže a musí dosahovať cez námahy, utrpenie a smrť a cez ťažké boje s pokušeniami tela, sveta a diabla. Ľudstvo však má do tohto boja stále povzbudzovať myšlienka na to, že Ježiš Kristus je stále s človekom, tak ako to prisľúbil.

Ježiš Kristus dobre vie, že v dôsledku dedičného hriechu sa zatemnil ľudský rozum. Človek už tak ľahko nepreniká k podstate vecí, k pravde. Je vystavený omylom a neznalosť prírodných zákonov mu znepríjemňuje život. V medziľudských vzťahoch sa to prejavuje mravným úpadkom a deformáciou pôvodného Božieho zjavenia, ktoré ľudia dostali pred pádom do hriechu. Vzniká

chaos v oblasti myslenia, ľudia si vymýšľajú množstvo rozličných bôžikov a často nerozumne prejavujú voči nim svoju úctu. Prekvitá modlárstvo a pohanstvo. Človek zotročuje človeka.

Tento následok dedičného hriechu riešil Ježiš Kristus zjavením dokonalého náboženstva, ktoré vyučoval svojím životom a slovami. Celú zjavenú náuku o Bohu, o človeku a o ich vzájomnom vzťahu uložil hlásať Cirkvi, ktorú vybudoval na apoštoloch. Sám bdie nad zachovávaním tejto zjavenej pravdy i nad jej vysvetľovaním a aplikáciami v každej dobe prostredníctvom Svätého Ducha.

Ako Ježiš reaguje na duševné a telesné oslabenie človeka?

Kristus zanechal človeku liečivé prostriedky, ktoré nazývame sviatosti. Aj keď sa nimi následky dedičného hriechu neničia, aspoň sa ľahšie prekonávajú a život sa stáva znesiteľnejším. Prostredníctvom sviatostí získavajú ľudia nielen milosť posväcujúcu, ale aj iné, tzv. pomáhajúce milosti, ktorými Boh posilňuje oslabenú ľudskú prirodzenosť, aby cez utrpenie, námahy a smrť, znášané v prítomnom živote, mohol človek dosiahnuť dokonalosť v živote večnom.

Bez týchto prostriedkov milosti by nebolo možné dosiahnuť večný cieľ, pre ktorý nás Boh stvoril. Sviatosti sú prameňom milosti a Božia milosť je potrebná na spásu. Základom sviatostí je Ježiš Kristus, jeho slová a skutky ktoré konal počas svojho pozemského života. Veľmi dobre to vyjadrujú slová pápeža Leva Veľkého, ktorý povedal: „*To, čo bolo na Kristovi počas života viditeľné, prešlo do sviatostí.*“

Ako je to s pôvodom sviatostí?

Na základe vierouky katolíckej Cirkvi je možné pôvod sviatostí nepriamo alebo priamo odvodiť od Ježiša Krista. Keď Ježiš pripravoval Cirkev, pripravoval aj sväté znaky, ktorými Cirkev plní svoju úlohu spásy. Všeobecne sa zvykne hovoriť, že Ježiš Kristus ustanovil sviatosti, ale základnú formu a s ňou spojenú účinnosť dostali až pôsobením Ducha poslaného Ježišom Kristom a slobodnou poslušnosťou prvých učeníkov, ktorí pod impulzom Svätého Ducha uskutočnili hlavný Kristov úmysel. Takto koreň sviatostí siaha do apoštolskej doby. Forma ich znaku sa však naďalej vyvíjala podľa potrieb času, ale tým nikdy nestratili symbolické jadro.

Čo sú to teda sviatosti?

Sviatosti sú teda znaky, ktoré naznačujú a spôsobujú milosť. Každá sviatosť je znak. Podstatou znaku je to, že naznačuje. Sviatostný znak naznačuje sviatostnú milosť. No nielen naznačuje, ale aj spôsobuje.¹ Svätý Otec František vo svojej prvej encyklike *Lumen fidei* zasa sviatosti prirovnáva k hľadaniu a odovzdávaniu svetla, keď píše, že v Cirkvi a v živej tradícii sa zdieľa a odovzdáva nové svetlo, rodiace sa zo stretnutia so živým Bohom. Svetlo, ktoré sa dotýka človeka v jeho strede, v srdci, zapája jeho myseľ, vôľu a citlivosť, pričom ho otvára k živému vzťahu v spoločenstve s Bohom a s inými. K odovzdávaniu toho svetla existuje zvláštny prostriedok, ktorý uvádza do činnosti celého človeka. Týmto prostriedkom sú sviatosti slávené v liturgii Cirkvi.²

Aký je počet sviatostí?

Sviatosti Nového zákona ustanovil Ježiš Kristus a je ich sedem: krst, myropomazanie, eucharistia, zmierenie, pomazanie nemocných, kňazstvo, manželstvo.

Sedem sviatostí sa týka všetkých úsekov a všetkých dôležitých okamžikov života kresťana: vďaka nim sa u kresťanov život z viery rodí a vzrastá, dostáva sa mu uzdravenia a daru poslania. Tým dostávajú určitú podobnosť úseky prirodzeného života a života duchovného (porov. KKC, 1210).

Aká je spásonosná účinnosť sviatostí?

Cirkev tvrdí, že sviatosti Novej zmluvy sú pre veriacich nutné k spásu. „Sviatostná milosť“ je milosť Svätého Ducha, ktorá je darovaná Kristom a má svoje charakteristické vlastnosti u každej

1 VRABLEC, J. – JARAB, J. – STANČEK, L.: *Chodte aj vy do mojej vinice II*. Trnava : SSV, 1997, s. 14.

2 Porov. FRANTIŠEK: *Encyklika Lumen fidei*. Trnava : SSV, 2013, s. 47-48.

sviatosti. Duch uzdravuje a premieňa tých, ktorí sviatosti prijímajú, tak, že ich pripodobňuje Božiemu Synovi. Plodom sviatostného života je to, že Duch synovstva zbožšťuje veriacich tým, že ich životne spája s jednorodeným Synom, Spasiteľom (porov. KKC, 1129).

Avšak jeden dôležitý rozhovor nachádzame aj v Jánovom evanjeliu (Jn 3, 1-6):

Medzi farizejmi bol človek menom Nikodém, popredný muž u Židov. ² On prišiel v noci k Ježišovi a povedal mu: „Rabbi, vieme, že si prišiel od Boha ako učiteľ, lebo nik nemôže robiť také znamenia, aké ty robíš, ak nie je s ním Boh.“ ³ Ježiš mu odpovedal: „Veru, veru, hovorím ti: Ak sa niekto nenarodí zhora, nemôže uzrieť Božie kráľovstvo.“ ⁴ Nikodém mu vravel: „Ako sa môže človek narodiť, keď je už starý? Azda môže druhý raz vojsť do lona svojej matky a narodiť sa?“ ⁵ Ježiš odpovedal: „Veru, veru, hovorím ti: Ak sa niekto nenarodí z vody a z Ducha, nemôže vojsť do Božieho kráľovstva. ⁶ Čo sa narodilo z tela, je telo, a čo sa narodilo z Ducha, je duch.

Osoba sa musí znova narodiť z vody a ducha. Prvé narodenie samozrejme je z matkinho lona. Druhé narodenie je Božie konanie, ktoré nám dáva život v Ňom. Sme narodení do novej Božskej a ľudskej existencie.

2. katechéza

Kresťanská iniciácia – jednota a nedeliteľnosť

Iniciačné sviatosti sú sviatosti, ktoré človeka začleňujú do Cirkvi, jej života a do plného prežívania kresťanstva. Treba ale rozlišovať medzi pojmom iniciácia (začlenenie alebo uvedenie), ktorý sa v Novom zákone vyskytuje málokedy, presne tak ako pojem sviatosť, a vecou, ktorá je tým pojmom nazvaná.

Sviatosti kresťanskej iniciácie sú sviatostnými prostriedkami, ktorými prijímame adoptívne Božie synovstvo a vteľujeme sa do tajomného Kristovho tela. Skrze tieto sviatostné obrady prijímame účasť na Božom kráľovstve tu na zemi, ktorým je Kristova Cirkev. Medzi sviatosti kresťanskej iniciácie patrí krst, myropomazanie a Eucharistia.

Čo vlastne znamená iniciácia?

Pojem „iniciácia“ označoval prevažne pohansko-náboženský významový obsah: ríty prijatia do nábožensko-spoločenského sveta dospelých alebo do tajných klubov a mysterióznych kultov.

Keď v starých cirkvách nastal spor s mysterióznymi kultmi, ktoré priniesli niektoré vecné a terminologické prevzatia pre teologické chápanie sviatosti krstu a Eucharistie, našli sa tiež (zvlášť od 4. stor.) prijaté prvky pojmovej oblasti iniciácie, no v novom zoradení. Dôležitejšia je skutočnosť, že videli, praktizovali a uvažovali o vnútornej súvislosti krstu, myropomazania a Eucharistie.³ Tieto sviatosti boli udeľované spoločne dospelým a deťom. Na Východe sú v cirkvách dodnes iniciačné sviatosti udeľované spolu, a to aj dočatám (pod spôsobom prijatia malého množstva konsekrovaného vína).

Kresťanská iniciácia – kresťanský začiatok je zrod nového života s Ježišom Kristom, v Ježišovi Kristovi a pre Ježiša Krista.⁴

Aký je význam krstu pre veriaceho človeka?

Krstom je človek oslobodený od hriechu, znovuzrodený do nového života, oblečený do Krista a začlenený do Cirkvi. Mazanie olejom je spomienkou na mazanie olejom kňazov, kráľov a prorokov v starom zákone, predanie krstného odevu je symbolom darovaného života z vody a zo Svätého Ducha, sviečka pripomína veľkonočné svetlo, ktorým je Kristus. Charakter anamnézy krstu pripomína nespásny stav celého ľudstva po uskutočnení prvotného hriechu a zároveň Božiu iniciatívu vedenú k záchrane človeka a k stvoreniu nového Božieho ľudu (porov. 1 Kor 12, 13).

3 Porov. JERUZALEMSKÝ, C.: *Mystagogické katechese*. Velehrad : Refugium, 1997, s. 47.

4 Porov. TIRPÁK, P.: *Teologicko-katechetické impulzy pre pastoračnú prax vysluhovania iniciačných sviatostí*. Prešov : GTF PU, 2013 s. 31.

Prečo krstíme aj nemluvňatá?

Boh koná cez našich ľudských rodičov a dáva nám ľudský život a Boh koná cez cirkev a dáva nám Božský život. Ako všetci rodičia túžia potom, čo je dobre pre ich deti a budú kŕmiť svoje deti dokonca aj keď deti nerozumejú hodnotu potravy, tak tiež aj cirkev na požiadanie rodičov krstí nemluvňatá. Dieťa možno nerozumie, ale rodičia túžia, aby dieťa rástlo v živote v Kristovi, zabezpečujúc milosť pre duchovný vývoj dieťaťa.

Rodičia a krstní rodičia, spolupracujúci s cirkvou, sa musia zaviazat', že zabezpečia prostredie viery, v ktorom milosť Ducha môže vzrastať ako rastie dieťa.

Aký je význam myropomazania?

Myropomazaním je človek označený pečaťou daru Svätého Ducha. Myropomazanie má charakter anamnézy (spomienky) a pripomína pôsobenie Svätého Ducha v ľudských dejinách. Jeho dary sú pomocou Božou pri prekonávaní nespásnej situácie.

Udeľovania myropomazania je anamnézou na Ježišov krst v Jordáne a jeho pomazanie Svätým Duchom. Myropomazanie nie je chápané ako nejaká doplňujúca sviatosť, ale ako prvý plod sviatosti krstu, jej naplnenie. Ak sa vo sviatosti krstu Svätým Duchom udeľuje človeku nové narodenie, potom za novým narodením musí nasledovať nový život, ktorý je darom Svätého Ducha. Nový život spočíva práve v tom, že plynie vo Svätom Duchu.

Aký je vzťah myropomazania a spásy?

Čo sa týka spásonosnej účinnosti sviatosti myropomazania, nie je ľahké rozlišovať ju od účinnosti krstu, nakoľko sa tieto sviatosti vo východnej Cirkvi udeľujú spolu ako jediný obrad uvedenia do kresťanstva a preto sa v mnohom špecifická účinnosť myropomazania nevykryštalizovala.

V dobe cirkevných Otcov sa myropomazanie označovalo ako korunovanie a zavŕšenie krstu. Otcovia mu pripisovali plnosť Svätého Ducha a vyniesli tak na povrch osobný aspekt. Súčasne videli v myropomazaní zdokonalenie účasti na úlohách Ježiša Krista. Svätému Duchu Otcovia pripisovali tú úlohu, že odstránil neschopnosť a slabosť kresťanov a dal im rozumnosť a silu, ktorou premáhajú protivenstvá a organizujú Božiu Cirkev.

Je Eucharistia zavŕšením kresťanskej iniciácie?

Kresťanská iniciácia je ukončená prijatím **Eucharistie**. Táto sviatosť je nielen spoločenstvom jednotlivcov s Kristom, hlavou mystického tela, ale aj spoločenstvom medzi všetkými veriacimi, členmi tela, ktoré žije nový život v Kristovi.

V Eucharistii sa kresťan stretáva so zvláštnou a jedinečnou Kristovou prítomnosťou. Pri Eucharistii spomína kresťan na udalosti pri Poslednej večeri a tiež v nej nachádzame vrchol dejín spásy, ktorý ho neprivádza iba k pohľadu do minulosti, ale tiež do budúcnosti – k životu v spoločenstve svätých.⁵

Tým, že Cirkev pri eucharistickej obete skrze Krista vo Svätom Duchu predstupuje pre Božiu tvár v duchu poklony a prosby, chvály a vdaky, dostáva sa stále intenzívnejšie do Božej lásky a čoraz viac sa oslobodzuje od hriechu. S rastúcou oddanosťou Bohu neprestajne slabne sebecko a pýcha. Pretože každá generácia je stále znova ohrozovaná hriechom, musí sa v eucharistickej obete vždy znova očisťovať a zbavovať hriechu, posväcovať a zdokonaľovať.

V Eucharistii berie kresťan prijíma nielen osobu (telo a krv) Ježiša Krista, ale pravidelnou účasťou na tejto sviatosti aj energie, milosti vedúce k zbožšteniu, ktoré ju uschopňujú v raste na obraz a podobu Božiu.

⁵ Porov. ILEKO, M.: *Iniciácia – aspekty iniciačných sviatostí*.

In: <http://www.zoe.sk/?zoepedia&heslo=Inici%Elcia+%96+aspekty+inicia%E8n%FDch+sviatost%ED> (5.8.2013).

3. katechéza

Charakteristické znaky a symboly vysluhovania sviatostí kresťanskej iniciácie v byzantskom obrade

Obrad slávenia kresťanskej iniciácie v byzantskom obrade

A. Obrady a modlitby predchádzajúce svätý krst

1. Modlitba nad ženou rodičkou v deň pôrodu
2. Modlitba na pomenovanie dieťaťa v 8. deň po narodení
3. Modlitba nad ženou rodičkou po 40. dňoch

B. Prípravné obrady prijatia sviatostí krstu

1. Modlitba na ustanovenie katechumena
2. Exorcizmy
3. Obrad zrieknutia sa Satana a zjednotenie sa s Ježišom Kristom
4. Symbol viery

C. Vlastné obrady sviatostí krstu a myropomazania

1. Posvätenie vody a oleja radosti
2. Pomazanie olejom katechumenov
3. Vyslúženie sviatostí krstu
4. Odovzdanie krstného rúcha a horiacej sviece
5. Vyslúženie myropomazania
6. Liturgia Slova
7. Prepustenie

D. Eucharistia ako zavŕšenie Eucharistie

Charakteristické znaky a symboly vysluhovania sviatostí kresťanskej iniciácie

Cirkev používa pri vysluhovaní sviatostí krstu mnohé symboly a znaky, ktoré majú pomôcť kresťanom priblížiť sa k slávenému tajomstvu.

Modlitba nad ženou rodičkou v deň pôrodu

Obrad nad ženou rodičkou v deň pôrodu tvoria tri modlitby, ktoré sa prednášajú nad ženou v prvý deň po narodení dieťaťa.

Obsah prednášaných modlitieb sa zhoduje s názvom daného obradu; modlitby sa zmieňujú o narodení dieťaťa, ktoré sa narodilo v tomto dni.

Zdá sa, akoby takéto formulácie naznačovali, že pôrod ako taký, je nejakým spôsobom spojený s nečistotou a hriechom. Vidíme však v týchto modlitbách aj prosbu o uzdravenie ženy, či prosbu o ochranu ženy i dieťaťa pred zlými duchmi.

Modlitba na pomenovanie dieťaťa v 8. deň po narodení

Obrad pomenovania dieťaťa, jeho modlitebný poriadok i samotný postup, má liturgický charakter a mal by sa vykonávať v predsieni chrámu.

Skrze modlitbu berie Cirkev kandidáta krstu pod svoju ochranu v mene Ježiša Krista a poznamenáva ho znakom kríža, znakom Kristovho víťazstva a moci a pripravuje ho ku samotnému krstu.

Ôsmy deň ako symbol Božieho kráľovstva je zároveň aj dňom dávania mena novonarodenému človeku.

Modlitba nad ženou rodičkou po 40. dňoch

Je to obrad, ktorý obsahuje očisťujúce modlitby nad matkou, očistenie od hriechu a od telesnej nečistoty). Podstata týchto modlitieb spočíva v tom, aby rodička (odlúčená od chrámu v čase očistenia) bola znova uvedená do chrámu. Okrem tohto úmyslu modlitieb sú v tomto obrade zahrnuté aj modlitby nad dieťaťom, prineseným matkou.

Modlitba na ustanovenie katechumena

Kňaz kladie svoju ruku na hlavu kandidáta a modlí sa, aby Boh zapísal jeho/jej meno do „*Knihy života*“ (Fil 4,3). V rannej cirkvi to bolo špeciálna kniha, do ktorej sa meno osoby zapísalo, keď on alebo ona vstúpili do katechumenátu. Dnes vidíme túto „knihu“ ako reprezentáciu Pánovho sľubu, že naše mená „sú zapísané na nebi“ (porov. Lk 10,20) ako členov Božieho kráľovstva.

Exorcizmy

Obrady exorcizmu sú vlastne poslednou možnosťou, kedy si osoba môže vybrať, či odovzdá svoj život Zlému, pretože od okamihu prijatia krstu už Bohu. Pri týchto modlitbách exorcizmu sa nejedná iba o odháňanie démonov, ale aj duchov lesti, zla, modloslužby, chamtivosti, lži a nečistoty.

Obrad zrieknutia sa Satana a zjednotenie sa s Ježišom Kristom

Obrad zrieknutia sa Satana a zjednotenie sa s Ježišom Kristom sa robí formou otázok a odpovedí. Ak sa krstia deti, krstní rodičia odpovedajú za deti, ktoré nemôžu odpovedať samé za seba. Ich odpoveď ukazuje, že oni osobne sa zriekli zla a zjednotili sa s Ježišom, a že budú viesť novokrstencov, až kým nebudú môcť odpovedať sami za seba

V obrade zrieknutia sa Satana kandidát krstu vyznáva, že sa zrieka a dištancuje od skutkov a moci Satanovej. Postup tohto obradu obsahuje otočenie kandidáta krstu smerom na západ a zrieknutie sa Satana.

Západ je miestom tmy, kde má svoje kráľovstvo vládca temnôt, tyran a toto obrátenie sa na západ je prvým slobodným činom človeka, oslobodeného z otroctva Zlého ducha.

Nestačí iba zrieknuť sa zla, ale je tiež dôležité zjednotiť sa s Kristom. Keď sa kandidát krstu odvrátil od vládca temna, opäť sa obracia k východu, ku Ježišovi Kristovi, aby mu vyznal svoju vernosť. Obrad zjednotenia sa s Kristom obsahuje otočenie sa smerom na východ a vyjadrenie zjednotenia sa s Kristom.

Otočenie sa k východu znamená, že sa človek otáča k miestu, odkiaľ očakáva eschatologické veci, odkiaľ prídu a stanú sa realitou.

Symbol viery

Po zjednotení sa s Kristom nasleduje vyznanie viery, ktoré je vyjadrením ich viery. V časoch rannej cirkvi, keď sa osoby pripravovali na krst, ich príprava spočívala na troch pilieroch: Modlitba Pána Otče náš, aby vedeli ako sa modliť, Vyznanie viery, aby sa im ukázalo v čo majú veriť a Evanjeliá, aby sa im ukázalo ako majú žiť.

Po symbole viery nasleduje klaňanie sa kandidáta krstu Bohu v troch osobách s príslušným zvolaním kňaza a posledná modlitba prípravy na krst, v ktorej je obsiahnutá prosba, aby Pán učinil kandidáta krstu dôstojným a hodným stať sa dieťaťom Božieho kráľovstva.

Posvätenie vody a oleja radosti

Voda je jednoduchý prírodný živel, bohatý na ľudský a náboženský symbolizmus. Voda umýva, živí, zúrodňuje, dáva život a plodnosť, pramene, fontány, posvätné rieky priťahujú zástupy, ktoré sa do nich ponárajú, aby sa očistili.

Vodu však nemožno pokladať iba za čistiaci prostriedok. Voda je aj jedným z najdôležitejších prvkov života. Bez vody príroda umiera. Aj Ježiš Kristus chce vodu ako znak oslobodenia sa od hriechu a začiatok božského života.

Biblická tradícia spája vodu s Božím zákrokom pri všetkých udalostiach dejín spásy. Pri stvorení sa podčiarkuje vzťah voda-Duch: „*Na počiatku ... Boží Duch sa vznášal nad vodami.*“ Pri potope „*sa otvorili nebeské priepusti*“, voda má v tomto prípade očisťujúcu funkciu: obrodzuje,

obnovuje prírodu, pričom holubica, ktorá sa vznáša nad vodami s olivovou ratolesťou je obrazom Ducha, ktorý vracia človeku Božie priateľstvo. Pri vyslobodení z egyptského otroctva je prechod cez vody Červeného mora predobrazom prechodu zo smrti do života Božích detí. Pri krste prechádzame, ponorením do vody, zo smrti hriechu k novému životu v Bohu. Veď sám Ježiš Kristus tvrdí: „*Veru, veru hovorím ti, ak sa niekto nenarodí z vody a z Ducha, nemôže sa dostať do Kráľovstva Božieho*“ (Jn 3,5).

Olej je symbolom života a sily. Za starých čias sa zápasníci mazali olejom, aby sa ich telo stalo sviežim, hybkým, aby sa protivníkovi nepodarilo ich uchopiť. V prenesenom symbolickom význame pomazanie olejom malo v prvotnej Cirkvi pripraviť katechumena na boj s diablom a to nielen v každodennom živote po krste, ale predovšetkým v rozhodujúcom zápase, ktorý sa odohráva medzi človekom a diablom v samotnom krste.

Pomazanie olejom katechumenov

Modlitba pomazania olejom obsahuje opis kresťanského života, ktorý kandidát krstu v živote podstúpi: pochopiť a prijať tajomstvá viery Krista a poznať Jeho pravdu, milovať Pána Boha úplne, aby mohol milovať svojho blížneho, ochotne zobrať na seba príjemné Kristovo jarmo a radostne niesť jeho ľahké bremeno a chrániť sa všetkých telesných žiadostivostí, aby sluch slúžil na počúvanie viery a prijímanie hlasu božského evanjelia, nepoškvrnene zdvíhať ruky k modlitbe a kráčať v šľapajach Kristových prikázaní.

Vyslúženie sviatosti krstu

Podstatná časť obradu krstu spočíva v trojnásobnom ponorení osoby do vody (alebo trojnásobným liatím vody na hlavu), pričom je vyslovená formula krstu v mene Najsvätejšej Trojice.

Trojité ponáranie pripomína tri dni, ktoré Ježiš strávil v hrobe. Staré ja zomiera s Ježišom na kríži a nové ja povstáva s Ježišom v Jeho zmŕtvychvstaní v okamihu vychádzania z vody.

V byzantskej teológii je kňaz počas vysluhovania sviatosti chápaný ako orgán Svätého Ducha. Preto sa kňaz *vyhýba individuálnej formulácii pri udeľovaní sviatostí* (napr. „*Ja ťa krstím..*“, „*Ja ťa mažem..*“) a *používa formuláciu prosby* (napr. „*Prosíme ťa zošli...*“) alebo *konštatáciu faktu sviatostného uskutočnenia* (napr. „*Krstí sa služobník Boží...*“).

Odobovanie krstného rúcha a horiacej sviece

Keď novopokrstený opúšťa vodu, je oblečený do bielych šiat, ktoré symbolizujú, že si obliekol život v Kristovi. Čo znamená obliecť sa v Ježiša Krista? Je to vyjadrenie spojenia medzi novopokrstencom a Ježišom Kristom. Sv. apoštol Pavol v liste Galat'anom hovorí: „*Všetci, ktorí ste boli pokrstení v Krista, Krista ste si obliekli*“ (Gal 3, 27).

Keď je kresťan spojený s Ježišom Kristom, vtedy to, čo robí kresťan, On prijíma za svoje. Keď je spojený s Kristom, Jeho osudy sa stávajú aj jeho osudmi. On svojou smrťou zvíťazil nad hriechom a nad zlom, keď je s ním človek spojený, aj on umiera hriechu a víťazí nad každým zlom. Oblečenie do bieleho odevu je vyjadrením radosti Cirkvi z návratu strateného syna do domu nebeského Otca.

Odobovanie horiacej sviece pripomína svetlo zmŕtvychvstalého Ježiša Krista, ktorý je svetlom nášho života. Pokrstený kresťan prijíma od Ježiša Krista svetlo, ktoré má osvecovať celý jeho život. Krstom prešiel z tmy hriechu do svetla milosti. A teraz má, akoby druhý Kristus, vyžarovať okolo seba svetlo viery a teplo lásky. Tak ako svieca vyžaruje okolo seba svetlo a teplo, tak aj každý pokrstený má okolo seba vyžarovať vieru a lásku.

Vyslúženie myropomazania

Myropomazanie, ako nová samostatná sviatosť, sa na základe starokresťanskej tradície udeľuje bezprostredne po vyslúžení sviatosti krstu, teda tvorí naďalej súčasť obradov kresťanskej iniciácie.

Čo znamená toto pomazanie sv. myrom? Sv. Cyril Jeruzalemský vo svojich katechézach píše: „*Lebo ako bol Kristus naozaj ukrižovaný, pochovaný a prebudený k životu, i vy podobne jemu ste sa*

krstom stali hodnými spoluukrižovania, spolupochovania a spoluvzkriesenia, tak i v pomazaní. On bol pomazaný olejom radosti, to jest Svätým Duchom, ktorý je nazvaný olejom radosti, pretože je príčinou duchovnej radosti. Vy, pomazaní myrom, ste sa stali účastníkmi Krista...“.

Eucharistia ako završenie kresťanskej iniciácie

Kresťanská iniciácia je proces. Krst a sväté myropomazanie sú dary, ktoré sa človeku udeľujú iba raz a ustanovujú jedinečný vzťah medzi človekom a Bohom. Tento vzťah má byť podporovaný a upevňuje ho pravidelné a stále prijímanie Eucharistie. Aby sa začal tento eucharistický vzťah, Eucharistia je prijatá ako vrchol iniciačných sviatosti.

Eucharistia je „prameňom a vrcholom kresťanského života“ (*Lumen Gentium, 11*). Keď vravíme, že je prameňom tak uznávame, že spása pochádza od Ježiša Krista, pretože Eucharistia je skutočná prítomnosť Krista. Náš Boh prichádza k nám, tak aby sme mali plnosť života, božského života. Eucharistia je tiež naším návratom k Bohu.

Ako nás potraviny kŕmia, tento duchovný pokrm nám zabezpečuje duchovnú výživu. Kvôli tomu dávame Eucharistiu nemluvňatám. Ako matka by neodoprela deťom pokrm až kým nebudú chápať, čo jedia, tak aj cirkev neodopiera svojim deťom výživu, ktorá pochádza z prijímania tela a krvi Kristovej. Táto milosť je prítomná či prijímajúci si je toho vedomý alebo nie. Tak ako rodičovská láska sa dáva nemluvňatú, tak aj Kristus dáva svoju lásku tomu istému nemluvňatú v Eucharistii. Ani rodič, ani Kristus nečakajú, aby dieťa chápalo, ale obaja chápu úžitok z rastu v láske ako ľudskej tak aj Božskej.

4. katechéza

Krst – brána do nového života

V Katechizme Katolíckej cirkvi sa o prvej sviatosti iniciácie píše takto: „*Svätý krst je základom celého kresťanského života, vstupnou bránou do života v Duchu (vitae spiritualis ianua), ako aj bránou, ktorá otvára prístup k ostatným sviatostiam. Krstom sme oslobodení od hriechu a znovuzrodení ako Božie deti, stávame sa Kristovými údmí, sme začlenení do Cirkvi a dostávame účasť na jej poslaní. A tak sa krst správne a vhodne definuje ako sviatosť znovuzrodenia skrze vodu v Slove“ (KKC 1213).*

Ako je človek životaschopný iba v spoločenstve, tak i kresťan potrebuje vhodné životné prostredie Božieho ľudu – Cirkvi. Krst sa od počiatku chápal ako včlenenie do Cirkvi (Sk 2, 41-47). Robí človeka účastným na spoločenstve s Ježišom Kristom a údom jeho mystického tela. Tým, že sa všetci krstom spájame s Kristom, spájame sa i navzájom, pričom vzniká Boží ľud novej zmluvy, otvorený pre všetky národy, kultúry, triedy i rasy. Potvrdzujú to aj slová apoštola Pavla: „*Lebo všetci, čo ste pokrstení v Kristovi, Krista ste si obliekli. Už niet žida ani Gréka, niet otroka ani slobodného, niet muža a ženy, lebo vy všetci ste jeden v Kristovi Ježišovi“ (Gal 3, 27-28).* Treba zdôrazniť, že samotný názov sviatosti „krst“ pochádza z gréckeho slova „baptizein“, čo znamená „ponoriť“ či „pohrúžiť“. Ponorenie do vody symbolicky vyjadruje pochovanie katechumena. Voda smrti sa stáva skutočnou vodou života.⁶ Sviatosť krstu sa volá aj kúpeľom znovuzrodenia a obnovy vo Svätom Duchu (porov. Tit 3,5), lebo naznačuje a spôsobuje ono narodenie z vody a z Ducha, bez ktorého nikto „*nemôže vojsť do Božieho kráľovstva“ (Jn 3,5).* Tento kúpeľ sa volá aj osvietením, keďže pokrstený prijal v krste Slovo – pravé svetlo, ktoré osvecuje každého (porov. Jn 1,9). Táto sviatosť sa volá darom preto, lebo sa dáva tým, čo predtým nepriniesli nič. Volá sa milosťou, lebo sa udeľuje aj vinníkom. Je tiež pomazaním, lebo je posvätný a kráľovský. Je pečaťou, lebo je zachovaním a potvrdením Božej nadvlády (porov. KKC 1243).

Hoci kresťanský krst – ako o ňom hovorí sv. Matúš – možno pokladať za výslovné poverenie Ježiša Krista, predsa ho možno vidieť v širšej súvislosti s dejinami rozličných náboženstiev alebo aspoň v biblickej perspektíve. Posvätné umývania boli v staroveku rozšírené aj v krajinách, o ktorých Biblia nehovorí. Napriek tomu kresťanský krst je od mimo kresťanských krstov svojim významom tak podstatne odlišný, že ho zásadne nemožno od nich odvodiť. Nekresťania často

⁶ Porov. FRANTIŠEK: *Encyklika Lumen fidei*. Trnava : SSV, 2013, s. 50.

chápu očisťovanie ako prirodzený magický úkon. Napr. v hinduizme sa praktizuje umývanie sa v posvätej rieke Gange. V mohamedánskych mešitách sa na nádvorí mešity koná umývanie rúk a nôh.

V biblickom prostredí nachádzame dávno pred Kristom umývanie kultového rázu. U niektorých sietk, napr. u esénov, tvorili časť bohoslužieb. Je však veľmi pochybné, či jestvuje vnútorná súvislosť medzi týmito očistnými obradmi a Ježišovou ideou krstu. Naproti tomu Jánov krst možno pokladať za „predzvest“ kresťanského krstu. Má mesiánsky význam. Je znakom a uskutočnením pokánia a obrátenia (Mk 1,4 – 11; Jn 1,19 – 33). Mal slúžiť na to, aby prichádzajúcemu Mesiášovi pripravil obnovený ľud. Aj Ježiš sa dal Jánovi pokrstiť, lebo to pokladal za Otcovu vôľu. Jánov krst bol najdokonalejším predobrazom sviatostného krstu. Pravdaže, pre neho mal krst iný význam, ako pre ostatných. Pre nich znamenal vyznanie hriechnosti a súčasne bol znakom ducha pokánia, ako aj nádeje, že budú mať účasť na blížiacom sa Božom kráľovstve. Ježiš dovolil, aby sa nad ním (za iných) vykonal znak Božieho súdu a Božej milosti. Preto ho Boh zjavil ako prisľúbeného Mesiáša (porov. Mk 1,10). Pokrstenie Ježiša naznačovalo teda niečo v blízkej budúcnosti, ktoré malo ľuďom priniesť plnosť Ducha a život Božieho dieťaťa. Ježišov krst veľmi pekným spôsobom rozvíja východná Cirkev vo svojej liturgii a teológii ikony. Ikona Kristovho krstu zobrazuje vodu ako tekutý hrob tvaru tmavej jaskyne, ktorá je znakom *Hádesu* – podsvetia, pekla. Ježišovo vstup do tekutého hrobu, ktorý ho úplne obklopí, je anticipáciou zostúpenia do podsvetia.⁷

Pozerajúc sa do obdobia apoštolov nemožno nespomenúť *List Barnabášov*, ktorý účinky krstu prirovnáva a opisuje ako cestu svetla a tmy; *Didaché (Doctrina duodecim apostolorum)*, čiže náuka dvanástich apoštolov, napísaná koncom prvého alebo v prvej polovici druhého storočia v Sýrii opisuje zasa cestu života a smrti. Charakteristika pojmu „cesta“ sa veľmi často vyskytuje v žalmoch ako synonymum nasledovania Pána podľa Božieho zákona. Platí teda, že nasledovať Pána znamená prijať jeho náuku, ba dokonca žiť jeho život. V krste sa stávame novým stvorením a adoptovanými Božími deťmi. Prijatť pozvanie ku krstu znamená akoby vstúpiť do rieky Jordán a v jeho stotožnení sa s nami prijať naše stotožnenie sa s ním. Toto je konkrétna cesta kresťana. Človeka, ktorý spolu s apoštolom Pavlom môže v slobode a pravde prehlásiť: „*Už nežijem ja, ale vo mne žije Kristus*“ (Gal 2,20a).⁸

5. katechéza

Myropomazanie ako samostatná sviatosť a súčasť kresťanskej iniciácie

Vo východných cirkvách je človek skrze myropomazanie dokonale vvedený do tajomstiev Ježiša Krista. V cirkevnom práve sa píše o myropomazaní takto: „*Pokrstení sa pomazú svätým myrom, aby boli pečatou Svätého Ducha označení za svedkov a stali sa spolubudovateľmi Kristovho kráľovstva*“ (CCEO, kán. 692).

Myropomazanie, ako nová samostatná sviatosť, sa na základe starokresťanskej tradície udeľuje bezprostredne po vyslúžení sviatosti krstu, teda tvorí naďalej súčasť obradov krstu. Bezprostredne po poslednom úkone spojenom s vyslúžením krstu totiž nasleduje obrad pomazania svätým myrom príslušnými obradmi. Trvalo dosť dlho, kým sa myropomazanie začalo jasnejšie rozoznávať ako osobitná, od krstu odlišná sviatosť. Vskutku tvorilo spolu s krstom celkový obrad iniciácie, prijatia do Cirkvi.

V dobe cirkevných Otcov sa myropomazanie označovalo ako korunovanie a zavŕšenie krstu. Otcovia mu pripisovali plnosť Svätého Ducha a vyniesli tak na povrch osobný aspekt. Súčasne videli v myropomazaní zdokonalenie účasti na úlohách Ježiša Krista. Svätému Duchu Otcovia pripisovali tú úlohu, že odstránil neschopnosť a slabosť kresťanov a dal im rozumnosť a silu, ktorou premáhajú protivenstvá a organizujú Božiu Cirkev.

7 Porov. BENEDIKT XVI.: Ježiš Nazaretský. Tmava : Dobrá kniha, 2007, s. 36.

8 Porov. TIRPÁK, P.: *Teologicko-katechetické impulzy pre pastoračnú prax vysluhovania inicičných sviatostí*. Prešov : GTF PU, 2013 s. 84 – 88.

Mnohí teológovia vidia už od najstarších čias v tomto pomazaní svätým myrom symbol ľudskej účasti vo Svätom Duchu: je to priame vliatie Božej milosti do duší. Ako Svätý Duch zostúpil na Ježiša Krista pri jeho vystúpení z rieky Jordán, tak pomazaním zostupuje Svätý Duch na pokrsteného, keď vystupuje z krstného kúpeľa. Kým vo sviatosti krstu je človek modlitbami a posvätnými úkonmi a obradmi vyvádzaný z duchovnej tmy a povoláný do predivného svetla Kristovho kráľovstva, cez pomazanie myrom sa uskutočňuje toto vyvolenie nového člena Cirkvi prijatím daru Svätého Ducha. Sv. Cyril Jeruzalemský píše takto: „... ak sa domnievaš, že je to obyčajná vonná masť. Lebo ako eucharistický chlieb po vzývaní Svätého Ducha už nie je obyčajným chlebom, ale telom Kristovým, tak táto vonná masť po vzývaní už nie je iba masťou, ale milosťou Kristovou a prítomnosťou Svätého Ducha, vzniknutou božským pôsobením. Práve tou je symbolicky mazané tvoje čelo a ostatné zmysly. Touto zjavnou vonnou masťou sa maže telo, ale Svätým a Životodarným Duchom sa posväcuje duša...”⁹

V latinskej Cirkvi na základe niekoľkých vonkajších podnetov bola sviatosť myropomazania oddelená od sviatosti krstu. Medzi najväčšie podnety tohto druhu môžeme zaradiť núdzový krst a pomazanie myrom vykonávané nad inovercami. V priebehu času sa však začalo presadzovať presvedčenie, podľa ktorého pokrstené pomazanie (sviatosť myropomazania) nie je iba vonkajším doplnením či naplnením krstu, ale posilnením celého krstného diania. Tak dochádzalo k pokusom diferencovať udelenie Svätého Ducha v krste a v myropomazaní tak, že prvé bolo interpretované ako posvätenie pokrsteného človeka a druhé ako poslanie, prípadne posilnenie kresťana v službe blížnym a svetu.¹⁰

Nie je však možné krst a myropomazanie od seba odlišovať tom zmysle, že krst sa vzťahuje na Ježiša Krista a myropomazanie na Svätého Ducha. Krst a myropomazanie nemajú k sebe vzťah ako Pascha a Zoslanie Svätého Ducha, ako keby krst dával človeku účasť na tajomstve Paschy, na živote zmŕtvychvstalého, a myropomazanie na tajomstve a živote Svätého Ducha. Je potrebné si uvedomiť, že všetky sviatosti stoja v znamení Paschy a sviatku Zoslania Svätého Ducha¹¹.

Aj keď sa stále zdôrazňoval úzky vzťah medzi krstom a myropomazaním, predsa však už v 14. a 15. storočí sa objavujú prvé učiteľské vyjadrenia Cirkvi o sviatosti myropomazania ako o samostatnej sviatosti.

Aj vo sviatosti myropomazania si môžeme všimnúť spoločné pôsobenie osôb Najsvätejšej Trojice.

Boh Otec potvrdzuje pokrsteného ako „svedka“, posíla mu Ducha, ktorý oživuje charizmy, zaktivuje v ňom nový spôsob života na základe kresťanskej viery

Boh Syn dáva myropomazanému účasť na svojom tajomstve smrti a zmŕtvychvstania a naplno ho potvrdzuje za svojho „svedka“

Boh Svätý Duch vedie a podporuje myropomazaného v službe, pobáda ho, aby zúžitkoval prijaté charizmy a aby bol naplno činný v Cirkvi.

Podstata Otca, svedectvo Syna a pôsobenie Svätého Ducha sú neoddeliteľné. Kto sa stal novým stvorením (krst), ohlasuje všetkým túto novinu slovom a životom (myropomazanie). Kto sa stal členom nového Božieho ľudu, stáva sa činným údom Kristovej Cirkvi.

6. katechéza

Eucharistia - s dôrazom na podávanie pre deti

Človek, ktorý prijíma krst, stáva sa článkom spoločenstva Božieho ľudu a Kristovho tela, teda Cirkvi. Spoločenstvo založené v Kristovi, slávi jeho pamiatku a sprítomňuje si ho zároveň dovtedy, kým znova nepríde v sláve. Keďže medzi Kristovým vzkriesením a jeho príchodom prebieha čas, ktorého dĺžka je nám neznáma, nový Boží ľud, ktorý Ježiš vytvoril, oslavuje pamiatku vtelenia, smrti, oslávenia a druhého príchodu, a tak si uvedomuje zmysel svojej vlastnej existencie. Tak sa

9 Porov. JERUZALEMSKÝ, C.: *Mystagógické katechese*. Velehrad : Refugium, 1997, s. 46.

10 Porov. MIKLUŠČÁK, P.: *Teológia sviatostí I*. Teologický inštitút v Spišskej Kapitule, 1995, s. 64 – 68.

11 Porov. SCHMAUS, M.: *Sviatosť*. Rím : SÚSCM, 1986, s. 250.

spomienkové liturgické slávenie stáva vzdávaním vďaky. Slávenie Eucharistie spĺňa potrebu slávenia, ktorá tkvie v Cirkvi ako v každej ľudskej spoločnosti. Potreba slávenia v Cirkvi je charakterizovaná osobitosťou, že Cirkev je totiž Božím ľudom a Kristovým telom.¹²

Podstatou Eucharistie je účasť na tele a krvi Ježiša Krista, pričom môžeme povedať, že na základe tohto spoločenstva Krvi sa stávame jedným duchovným kmeňom. Ak teda pristupujeme k svätému prijímaniu, stávame sa skutočne bratmi. V prvotnej cirkvi bola táto viera vyjadrená tým, že jedna miestna cirkev posielala druhej kúsok eucharistického chleba (*fermentum*) na znamenie jednoty.¹³

V pastoračnej rovine aj dnes ostáva otvorená otázka o *príprave detí na prijatie Eucharistie*. Napriek tomu, že východná tradícia sa touto alternatívou nezaobera, pretože deti prijímajú Eucharistiu pri sviatosti krstu a myropomazania, treba brať do úvahy isté okolnosti, ktoré sú vlastné tej ktorej cirkvi. Podobne o tom hovorí aj Kánon východných katolíckych cirkví: „*Čo sa týka účasti detí na Božskej Eucharistii po krste a myropomazaní, majú sa zachovávať predpisy liturgických kníh vlastnej cirkvi sui iuris, pri zachovaní patričnej opatrnosti*“ (CCEO, kán. 710).

V súčasnosti, ako máme možnosť vnímať po poslednom vyjadrení sa našich biskupov na Rade hierarchov, je tu snaha o zjednotenie praxe v rozdávaní Eucharistie deťom. Treba vnímať skutočnosť, že dieťa, pokrstené a myropomazané, je už dospelé vo viere. Možno to pôsobí nepochopiteľne, že dieťa je „dospelé“. Viera však nie je záležitosťou rozumovej vyspelosti, ale skúsenosťou z tajomného stretnutia s Bohom cez Krista, konkrétne prostredníctvom jeho tela a krvi. Z tohto dôvodu nie je nutné oddiaľovať rozdávanie svätého prijímania deťom, pretože Eucharistia je posilou (tak ako pre dospelého) potrebnou pre duchovný rast novokrstenca. Podľa sekretára Východnej kongregácie Cyrila Vasiľa, ktorý sa odvoláva na Kódex kánonov východných cirkví, sa dovoľuje – a v hĺbke aj navrhuje – návrat k starobylej cirkevnej praxi – ktorá sa zachovala viac dlhšie na kresťanskom Východe – udeliť prijímanie deťom ako v rámci sviatostí kresťanskej iniciácie tak v následnom období, ale ešte pred užívaním rozumu. Sprevádzanie duchovným rastom takéhoto dieťaťa by malo byť založené na starostlivom odovzdávaní viery rodičov, príp. krstných rodičov, ktorí deti formujú permanentne, napr. spoločnou modlitbou, čítaním a rozprávaním sa o udalostiach z Písma, účasťou na pútiach, osobným príkladom, povzbudením, či vhodným slovom.

Takéto rodinné prostredie, umožňuje deťom, aby Kristovo tajomstvo a Cirkev, ktorej sú členmi, spoznali primerane svojim rozumovým schopnostiam. Toto všetko ich zároveň uschopňuje k tomu, aby Pánovo telo vedeli prijať s vierou a nábožnosťou. V tomto duchu skutočne platí, že výchova k plnému prežívaniu duchovného života prostredníctvom sviatostí je viac vecou srdca, nie iba rozumu. Zaujímavo sa k tomuto vyjadril aj kardinál Höffner, ktorý pri istej príležitosti zhodnotil situáciu odovzdávania viery takto: „*V posledných rokoch sme sa ohlasovaním a bohoslužbou často obracali len na rozum veriacich. Ale tým sme ukracovali človeka. Pretože k celému človeku prináleží nielen rozum, ale i srdce. Preto nám vznikajú sekty, povery a «náboženstvá mladých», ktoré sa zameriavajú aj na srdce a tým získavajú stúpencov*“. Eucharistia je chlebom života a deti sa ním majú živiť stále, totiž od krstu aj naďalej, aby mohli duchovne rásť.

Spôsob účasti detí na Eucharistii bude zodpovedať ich schopnosti: najprv bude zaiste odlišná od účasti dospelých, nevyhnutne bude menej vedomá a menej rozumová, ale postupne sa skrze milosť, pedagogiu sviatosti a osobitnom odovzdávaní viery skrze rodičov rozvinie a bude rásť „*až do stavu dokonalosti úplnej zrelosti v Kristovi*“ (Ef 4,13). Sviatosť je dar, ktorý vždy pôsobí účinne, ale vždy iným spôsobom, pretože i osoba je vždy iná. Osobitné slávenia, ktoré zodpovedajú jednotlivým etapám ľudského rastu, môžu azda byť nejakou užitočnou pre pedagogiu viery a sprevádzať povinnú katechézu detí a mládeže, ale musí byť jasné, že iniciácia do Kristovho tajomstva je úplná už od prijatia prvých troch sviatostí.¹⁴

12 SCHMAUS, M.: *Sviatosti*. Rím: SÚSCM, 1986, s. 63.

13 Porov. ŠPIDLÍK, T.: *Katecheze o Cirkvi*. Olomouc : Refugium Velehrad – Roma, 2008, s. 48.

14 Porov. TIRPÁK, P.: *Teologicko-katechetické impulzy pre pastoračnú prax vysluhovania iniciačných sviatostí*. Prešov : GTF PU, 2013 s. 167 – 170.

7. katechéza

Kresťanská iniciácia a podávanie Eucharistie deťom – pohľad na niektoré dokumenty v historickom kontexte

„Katolícka Cirkev má vo veľkej vážnosti ustanovizne, liturgické obrady, cirkevné tradície a spôsob života východných cirkví. Keďže tieto Cirkvi vynikajú úctyhodnou starobylosťou, prejavuje sa v nich apoštolská tradícia, ktorú máme od Otcov a ktorá tvorí časť Bohom zjaveného a nedeliteľného dedičstva Cirkvi“ (Orientalium Ecclesiarum 1).

Sv. Ján Pavol II. v apoštolskom liste *Orientalium Lumen* vyzýva na počúvanie východných cirkví, žijúcich interpretov pokladu tradície, ktorý ony uchovávajú a v jeho kontemplácii vidím prvky veľkého významu pre plnšie a integrálne pochopenie kresťanskej skúsenosti. Oproti akejkoľvek inej kultúre má totiž kresťanský Východ jedinečné a privilegované postavenie, lebo predstavuje pôvodný kontext rodiacej sa Cirkvi. Autor listu okrem toho charakterizuje tiež východného kresťana ako človeka, ktorý má vlastnú metódu ako vnímať a chápať svoj vzťah k Spasiteľovi a preto aj pôvodný spôsob tento vzťah žiť.¹⁵

Z naznačených charakteristík možno vycítiť nezameniteľnú hodnotu tradícií vo východných cirkvách, ale zároveň aj pozvanie k osvojeniu si, všeobecných princípov a praktických noriem týkajúcich sa rozličných hľadísk cirkevného života.

V dekrétu Druhého vatikánskeho koncilu o východných cirkvách *Orientalium Ecclesiarum* je vyslovené želanie, aby východné katolícke cirkvi plnili svoje poslanie s obnovenou apoštolskou silou. To však nevylučuje vývoj. Veď žiadna cirkev, východná ani západná, nikdy nemohla prežiť bez toho, aby sa stále neprispôbovala meniacim sa podmienkam života (porov. *Orientalium Ecclesiarum* 5). Koncil pozýva východné cirkvi k návratu k starootcovským tradíciám (porov. *Orientalium Ecclesiarum* 6).

Jednou z tradícií vlastnou našej Cirkvi bolo aj podávanie svätého prijímania deťom. Podľa pohľadu teológov je Eucharistia chlebom života a deti sa týmto chlebom majú živiť stále, teda už od krstu aj ďalej, aby mohli duchovne rásť.

V súčasnej dobe nastáva návrat k tejto tradícii a preto je vhodné všimnúť si aspoň niektoré cirkevné dokumenty zaoberajúce sa touto problematikou. Pri skúmaní historických prameňov neexistuje veľké množstvo dokumentov, ktoré by sa priamo zaoberali problematikou podávania Eucharistie malým deťom. V minulosti to však bola bežná prax vo východných Cirkvách. Až v neskorších časoch, pod vplyvom rôznych historických a teologických skutočností sa objavujú aj konkrétne nariadenia ohľadom tejto problematiky.

Veľmi dôležitým dokumentom v historickom kontexte je **bula pápeža Leva X. z roku 1521** s názvom *Accepimus nuper*, ktorá pojednávala o katolíkoch byzantského obradu v Uhorsku. Okrem iného môžeme v bule čítať aj to, že tí, ktorí prijali sviatosť manželstva pred prijatím samotného kňazského stavu, aj tí, ktorí si nechávajú rásť bradu, môžu vysluhovať sviatosť pod oboma spôsobmi všetkým, aj deťom. A taktiež, že grécki kňazi nemajú prisluhovať sviatosť pod obidvoma spôsobmi nikomu, ani spomínaným deťom.¹⁶

Otázky obradu východnej cirkvi sa začali riešiť aj na **Zamoskej synode**, o ktorú sa mnohí teológovia pri vyvodzovaní určitých záverov ohľadom liturgických otázok opierajú. Tu je nutné poznamenať, že dlhší čas však nebolo celkom jasné (ani medzi odborníkmi na cirkevné právo), aký vzťah, či záväznosť majú ustanovenia tejto synody pre východných katolíkov byzantského obradu mimo územia bývalého poľského kráľovstva. V období jej konania žili všetci východní katolíci byzantského obradu Uhorska pod správou mukačevskej gréckokatolíckej eparchie a v tom čase sa aj územie našej eparchie nachádzalo v závislosti na rímskokatolíckom jágerskom biskupstve.¹⁷

Znenie formulácie Zamojskej synody je možné považovať za protirečiace. Na jednej strane sa dovoľuje, aby prijímanie detí zodpovedalo starej a ustálenej východnej praxi, kedy Eucharistia je

15 Porov. JÁN PAVOL II.: Apoštolský list *Orientalium Lumen*, 5. In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/orientale-lumen> (30.04.2017).

16 Porov. LEV X.: *Accepimus nuper*. In: http://www.grkat.nfo.sk/Texty/lev_x-1521.html.

17 Porov. ŠTURÁK, P.: *Dejiny Gréckokatolíckej Cirkvi v Československu v rokoch 1945–1989*, Prešov : Petra, 1999, s. 18-20.).

preč deti jedlom a nápojom pre duchovný život. Avšak na druhej strane je citovaný tridentský text pojednávajúci o nie nevyhnutnosti tejto sviatosti pre deti, ktoré kvôli ich veku nie sú schopné stratiť posväcujúcu milosť obdržanú v krste. Zaujímavá je klauzula, ktorá podmieňuje aplikáciu synodálneho rozhodnutia o vylúčení detí od prijímania, na základe ktorej je zjavné, že zákonodarca si bol vedomý radikálnej zmeny praxe udeľovania Eucharistie deťom, čo by mohlo spôsobiť dokonca pohoršenie medzi veriacimi.¹⁸

Z hľadiska liturgického vývoja bolo 19. storočie poznačené viacerými protichodnými tendenciami. Gréckokatolíci sa nachádzali v tomto období v pozícii podriadenej menšiny po stránke etnickej a taktiež obradovej. Cirkevný život bol jedným z mála verejných prejavov ich kultúrneho a spoločenského života. Logicky sa v ňom teda premietali aj niektoré spoločensko-politické tendencie a pomery. Veľmi zjednodušene sa niekedy označujú ako prúd maďarizačný, prúd latinizačný a rusofilný prúd.

V tomto období však môžeme vidieť aj veľký vplyv v liturgickej situácii. Rozšírený počet kníhtlačiarň umožnil častejšie vydávanie liturgických i rôznych pomocných obradových kníh (v mnohých knihách bol prevedený prepis rozličných modlitieb do latinky), v ktorých sa tak mohli zaznamenávať rozličné liturgické zmeny a zvyklosti.

Veľmi zaujímavý poznatok uvádza Mons. Cyril Vasil' o udeľovaní Eucharistie deťom v 20. storočí: „*Tak si všímame, že na začiatku XX. stor. eucharistické prijímanie detí sa nepraktizovalo alebo dokonca bolo zakázané pomocou zvláštnych zákonov prakticky vo všetkých východných katolíckych cirkvách.*“¹⁹

Medzi najvýznamnejšie udalosti uplynulého 20. storočia, tak pre život Katolíckej cirkvi, ako aj vtedajšieho sveta, patrí v poradí 21. všeobecný snem, pre ktorý sa od začiatku používal úradný názov *Druhý vatikánsky koncil*. Jeho konanie, priebeh a publikovaných 16 dokumentov boli manifestáciou jednoty a kresťanského univerzalizmu okolo 2500 biskupov. Možno konštatovať, že väčšina jeho záverov našla svoje uplatnenie v živote Cirkvi, tak vo svete, ako aj v Cirkvi na Slovensku.

Konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium* odporúča zachovať zdravú tradíciu, aby sa pritom otvorila cesta k oprávnenému vývoju, revíziu jednotlivých častí liturgie má vždy predchádzať dôkladný teologický, historický a pastorálny výskum (*Sacrosanctum concilium*, 23).

Orientalium Ecclesiarum, dekrét o výchovných katolíckych cirkvách, obsahuje želanie, aby východné katolícke cirkvi plnili svoje poslanie s obnovenou apoštolskou silou. To však nevyklučuje vývoj. Veď žiadna cirkev, východná ani západná, nikdy nemohla prežiť bez toho, aby sa stále neprispôbovala meniacim sa podmienkam života (*porov. Orientalium Ecclesiarum*, 1). Koncil zároveň pozýva východné cirkvi k návratu k starootcovským tradíciám (*porov. Orientalium Ecclesiarum*, 6), pričom o vysluhovaní sviatostí môžeme čítať nasledovne: „*Svätý všeobecný cirkevný snem potvrdzuje a schvaľuje dávnu sviatostnú disciplínu, ktorá jestvuje vo Východných cirkvách, ako aj spôsob, akým sa sviatosti slávia a vysluhujú; a želá si, aby sa - ak treba - táto prax obnovila*“ (*porov. Orientalium Ecclesiarum*, 12).

Ďalším významným dokumentom v živote východných cirkví je *Kódex kánonov východných cirkví* (lat. *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* – CCEO), ktorý je systematickým súborom cirkevného práva východných katolíckych cirkví.

Tento kódex bol promulgovaný bol 18. októbra 1990 rímskym biskupom Jánom Pavlom II a do platnosti vstúpil 1. októbra 1991. Kánony kódexu učia veriacich východných cirkví ako prežívať svoju vieru a aj svoju liturgickú identitu v rámci Katolíckej cirkvi.

V Apoštolskej konštitúcii s názvom *Sacri canones*, ktorou bolo CCEO promulgované, rímsky biskup Ján Pavol II. píše: „*Povzbudzujeme preto všetkých milovaných synov, aby ustanovenia dané takto na vedomie zachovávali s úprimným duchom a ochotnou vôľou, nemajúc pochybnosti, že východné cirkvi sa vďaka horlivej disciplíne starajú o dobro duší veriacich v Krista, čoraz viac sa*

18 Porov. SYNODICON ECCLESIAE RUTHENAE. Krakov : Typis Universitatis Jagiellonicae, 1880, 51-52.

19 VASIL', C.: *Eucharistické prijímanie detí predtým ako začnú užívať rozum. Rozdiely vo sviatostnej praxi medzi Východnou a Západnou Cirkvou – motív rozdelenia alebo príležitosť ekleziálneho prehĺbenia a rastu?*

In: http://www.zoe.sk/pub/doc/theologos/t_eucharisticke_prijimanie_deti.pdf. (11.04. 2017)

budú rozvíjať a im zverenú povinnosť budú plniť pod ochranou slávnej a požehnanej Márie, vždy Panny, ktorá sa správne nazýva „Bohorodička“ a žiari ako vznešená Matka všeobecnej Cirkvi.“

V Kódexe kánonov východných cirkví v otázkach kresťanskej iniciácie a podávania Eucharistie deťom môžeme nájsť aj tieto kányony:

Kánon 697 Sviatostná iniciácia do tajomstva spásy sa dovŕšuje prijatím božskej eucharistie, a preto sa má božská eucharistia po krste a pomazaní svätým myrom vyslúžiť kresťanskému veriacemu čím prv podľa normy partikulárneho práva vlastnej cirkvi sui iuris.

Kánon 710 Ohľadom účasti detí na božskej eucharistii po krste a pomazaní svätým myrom, majú sa dodržiavať, za prijatia vhodných opatrení, predpisy liturgických kníh vlastnej cirkvi sui iuris.

Dňa 7. decembra 1992 pápež Ján Pavol II. slávnostne schválil a odovzdal Cirkvi *Katechizmus Katolíckej cirkvi*. V katechizme má veriaci človek nájsť pomoc, ako pochopiť a sprostredkovať vieru ako celok, ako živú stavbu. Katechizmus má byť cestou k radosti z krásy a k úžasu nad životnou silou viery. Pre veriacich má byť „bezpečnou normou učenia Cirkvi“ a pomôcť im lepšie spoznať svoju vieru, hlbšie ju žiť a presvedčivejšie odovzdávať.

Katechizmus Katolíckej cirkvi ponúka pohľad na vysluhovanie sviatostí kresťanskej iniciácie a podávania Eucharistie deťom. V časti *Ako sa slávi sviatosť krstu? Uvádzanie do kresťanského života* čítame: „Dnes sa teda vo všetkých latinských i východných obradoch uvádzanie dospelých do kresťanského života začína ich vstupom do katechumenátu a vrcholí v jedinom slávení troch sviatostí: krstu, birmovania a Eucharistie. Vo východných obradoch sa uvádzanie detí do kresťanského života začína krstom, po ktorom bezprostredne nasleduje birmovanie a prijatie Eucharistie, kým v rímskom obrade toto uvádzanie detí pokračuje viacročnou katechézou a neskôr sa končí birmovaním a Eucharistiou, ktorá je vrcholom ich uvádzania do kresťanského života“ (KKC 1233).

Ďalej v časti *Ako sa slávi sviatosť krstu? Mystagógia slávenia* zasa čítame: „Prvé prijímanie Eucharistie. Keď sa novopokrstený stal Božím dieťaťom a obliekol si svadobné rúcho, je pripustený na «Baránkovu svadobnú hostinu» a prijíma pokrm nového života, Kristovo telo a krv. Východné cirkvi si uchovávajú živé vedomie jednoty uvádzania do kresťanského života, a preto dávajú sväté prijímanie všetkým novopokrsteným a birmovaným, a to aj malým deťom, pamätajúc na Pánove slová: «Nechajte deti prichádzať ku mne. Nebráňte im...» (Mk 10, 14). Latinská cirkev vyhradzuje pristúpenie k svätému prijímaniu tým, čo dosiahli vek používania rozumu, a zameranie krstu na Eucharistiu vyjadruje prinesením novopokrsteného dieťaťa k oltáru na modlitbu «Otče náš »” (KKC 1244).

Kongregácia pre východné cirkvi vydala v roku 1996 *Inštrukciu na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví* ako pomôcku východným cirkvám, ktoré sú v jednote s Rímskou cirkvou, v ich úsilí dať bohoslužobným sláveniam centrálné miesto, ktoré im patrí v cirkevnom živote, a to v úplnej vernosti duchu ich vlastných tradícií.

Ciele tejto Inštrukcie sú jasne zhrnuté v úvode:

- viesť k lepšiemu prehĺbeniu chápania nesmierného bohatstva, ktoré je vlastné autentickým východným tradíciám a ktoré sa má úzkostlivo chrániť a odovzdávať všetkým veriacim;

- zložiť harmonický obraz bohoslužobných noriem, platných pre všetky východné katolícke cirkvi, a obnoviť, tam kde je to nevyhnutné, východnú bohoslužobnú autentickosť podľa tradície, ktorú každá východná cirkev zdedila od apoštolov cez otcov;

- povzbudiť na zorganizovanie permanentnej bohoslužobnej formácie na pevných základoch, tak kléru (v seminároch a formačných inštitútoch), ako aj Božieho ľudu prostredníctvom škôl mystagogickej katechézy;

- vymenovať spoločné princípy na vypracovanie bohoslužobných direktórií jednotlivých cirkví sui iuris.²⁰

Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví sa venuje aj otázkam vysluhovania sviatostí kresťanskej iniciácie a podávania Eucharistie deťom.

20 KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÉ CIRKVI: *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví*. Vatikán : Liberia editrice Vaticana 1998, s. 8.

V kapitole VII. *Sviatosti kresťanskej iniciácie* čítame o jednote medzi sviatosťami kresťanskej iniciácie: „Jedným z usmernení CCEO, ktoré sú v protiklade k častým zvykom, ba dokonca aj partikulárnym legislatívam ostatných storočí, je jednoznačné potvrdenie úzkeho vzťahu, ktorý je medzi tromi sviatosťami kresťanskej iniciácie, takže tento vzťah musí byť viditeľný aj zo spôsobu ich slávenia. Iniciácia je v skutočnosti jednotné a nedeliteľné slávenie vstupu do života v Kristovi, do spoločenstva, ktoré v ňom žije. Tento vstup, ktorý sa začína prvým povolaním k viere, dosahuje svoj vrchol v paschálnom tajomstve Krista, do smrti ktorého sme boli ponorení, aby sme vstali z mŕtvych v jeho vzkriesení, ktoré nás robí Božími synmi a chrámami Svätého Ducha. „Pomazaní” Svätým Duchom pre dielo Kráľovstva stali sme sa hodnými zúčastňovať sa na hostine Kráľovstva. Tu je motív znenia kánonov 695 a 697, ktoré predpisujú spojené alebo časovo len málo vzdialené udelenie troch sviatostí: krstu, myropomazania a svätej eucharistie.

Podľa náuky a praxe prvotnej cirkvi, inšpirovanej Novou zmluvou, veriaci, ktorý prijímal eschatologický dar Ducha Zmŕtvychvstalého, prijímal aj to, aby ten istý Duch bol činný v jeho osobe a pripodobňoval ho Kristovi Pánovi. Krstné znovuzrodenie na Božie deti, dedičov Kráľovstva, ospravedlnených, vykúpených a posvätených nieslo so sebou aj plnoprávne začlenenie do spoločenstva Božieho ľudu. Najvyšší „znak” tejto udalosti bol v pripustení k hostine v Kráľovstve. Preto bolo nevyhnutné, aby tieto sviatosti boli udelené v čo najužšej spojitosti, neoddelene, v kontexte jediného slávenia. Od tohto momentu bol veriaci začlenený do Božieho ľudu so všetkými titulmi a funkciami, ktoré mu jeho nový život v Kristovi a vo Svätom Duchu (Porov. Rim 8, 9) dával bez výnimky. Jediné slávenie bolo vyjadrením toho, že také je aj jediné nerozdeliteľné dielo Otcovho a Synovho Ducha. Takáto bola prax v živote všetkých cirkví prvých storočí.

Západná cirkev túto prax opustila z rozličných historických a kultúrnych príčin, takže krstná iniciácia sa v nej udeľovala deťom v rôznych súvislostiach a časových momentoch. Na Východe sa však pôvodný zvyk zachoval neporušený. Jednota týchto sviatostí je tam taká silná, že v mnohých súvislostiach sa termínom „krst” rozumejú zvyčajne všetky tri fázy kresťanskej iniciácie. Toto je titul, ktorý sa im dáva v mnohých rukopisných alebo tlačených euchológiách.

V ostatných storočiach sa však aj v rôznych východných katolíckych cirkvách táto prax zmenila, a to najmä vplyvom vonkajších tlakov, vychádzajúcich zo zmien pastoračných a duchovných postojov Západu, ktoré sú síce pochopiteľné, ale z hľadiska východného dedičstva sú cudzie a sú mimo línie dynamizmu vlastného východnému dedičstvu. Tam, kde sa tradičná prax stratila, kódex vyžaduje ozajstnú reformu a aplikáciu predpísaných noriem podobne, ako si to pre latinskú cirkev vyžadovala koncilová Konštitúcia o posvätej liturgii. Bezpodmienečne sa musí zariadiť predovšetkým hlbšie štúdium starej praxe. V tom môže napomôcť porovnávanie rukopisov a tlačených liturgických kníh, vydaných východnými katolikmi, ale aj pravoslávny. To je prvá časť prípravy. Ďalej treba mať na zreteli aj stále používanú prax v pravoslávnej cirkvi. Takisto sa treba postarať o nevyhnutnú výuku, aby dôvody týchto zmien pochopili všetci: klérus, teológovia, kresťanský ľud. Zatiaľ, čo sa bude zavádzať obnovená prax, je potrebná nevyhnutná katechéza neoiniciovaných detí, len čo budú schopné priblížiť sa k chápaniu tajomstiev viery a pokračovať v nej, až kým nedospejú. Už účasť detí, hoci krátka, ale pravidelná, na bohoslužobných sláveniach je drahocenným prvkom katechézy, pretože ich konkrétnym spôsobom vovádza do života cirkvi. Táto iniciácia je možno málo pojmová alebo rozumová, avšak účinne ich začleňuje do „klímy” slávenia, pričom vykonávané gestá a znaky ich naozaj vovádzajú do neviditeľných skutočností. Celý proces vyžaduje tvorivé úsilie, aby sa primerane prešlo k novej praxi v nadväznosti na súčasný život. Ide o neľahký, ale nevyhnutný zásah, ak skutočne chceme oživiť vlastné dedičstvo na úžitok celej Cirkvi.“²¹

Ohľadom podávania Eucharistie deťom v tej istej kapitole čítame: „V kán. 697 CCEO sa predpisuje, aby sa Eucharistia udeľovala čo najskôr po krste a pomazaní svätým myrom podľa noriem každej cirkvi sui iuris. Kán. 710 sa vracia k argumentu, ktorý vyžaduje, aby sa novopokrstené deti zúčastňovali na eucharistii, a odporúča, aby sa pri jej udeľovaní dodržiavali

21 KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÉ CIRKVI: *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví*. Vatikán : Liberia editrice Vaticana 1998, s. 36 – 38.

predpisy liturgických kníh každej cirkvi sui iuris. Táto legislatíva, špecifická pre východné cirkvi, vyžaduje si niektoré spresnenia.

Z dôvodov, ktoré sme už vysvetlili, normy, týkajúce sa prijímania eucharistie u neofytov, nenachádzajú sa v legislatíve niektorých východných katolíckych cirkví, ktoré často oddaľovali prvé prijímanie na dosiahnutie školského veku. Bude preto úlohou kompetentných autorít prijať vhodné úpravy na návrat k pôvodnej praxi a vypracovať normy, ktoré najlepšie zodpovedajú vlastnej tradícii.

Pokiaľ ide o predpisy liturgických kníh, treba upozorniť, že vo väčšine prípadov, napr. takých, aké spomíname, týka sa to však aj cirkví, ktoré zachovali pôvodnú tradíciu, tieto knihy neobsahujú presné smernice, keďže rituál krstu bol zvyčajne koncipovaný pre dospelých a len následne sa vo východných cirkvách používal bez akejkoľvek úpravy pre deti. Týmito vecami sa obyčajne zaoberali pastoračné príručky na vysluhovanie sviatostí. Niektoré praktické návrhy možno získať aj z praxe ortodoxných cirkví. V konečnom dôsledku - udelenie eucharistie deťom neofytom nie je ohraničené na samu chvíľu slávenia iniciácie. Eucharistia je chlebom života a deti sa ním majú živiť stále, totiž od krstu aj naďalej, aby mohli duchovne rásť. Spôsob ich účasti na eucharistii bude zodpovedať ich schopnosti: najprv bude odlišná od účasti dospelých, nevyhnutne bude menej vedomá a menej rozumová, ale postupne sa skrze milosť a pedagogiu sviatosti rozvinie, aby rástla „až do stavu dokonalosti a úplnej zrelosti v Kristovi“ (Ef 4, 13). Sviatosť je dar, ktorý vždy pôsobí účinne, ale vždy iným spôsobom, pretože i osoba je vždy iná. Osobitné slávenia, ktoré zodpovedajú jednotlivým etapám ľudského rastu, môžu azda byť nejako užitočné pre pedagogiu viery a sprevádzať povinnú katechézu detí a mládeže, ale musí byť jasné, že iniciácia do Kristovho tajomstva je úplná už od prijatia prvých troch sviatostí.“ (porov. Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví, 51)

Všímajúc si v histórii znaky strácania autentickosti, odbúravanie východných zvláštností a odklon od starootcovských tradícií, možno považovať výzvu Druhého vatikánskeho koncilu k lepšiemu prehĺbeniu chápania nesmierneho bohatstva východných tradícií, ich ochranu a odovzdanie všetkým veriacim, priam za odrazový mostík obnovy aj našej Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku.

Vysluhovanie sviatostí kresťanskej iniciácie podľa starobylej tradície je ďalším krokom objavovania vernosti vlastným bohoslužobným tradíciám, využijúc ich bohatstvo a odstrániac to, čo by pozmenilo ich autentickosť.

Je však veľmi dôležité si uvedomiť, že koncil sa neuspokojuje len s potvrdením a chválou starej doktríny platnej vo východných Cirkvách, ale želá si, aby bola obnovená tam, kde bola ochudobnená alebo odstránená. Preto je potrebné vrátiť sa ku všetkým prvkom bohoslužobného slávenia, ktoré sa stratili.

Vzor príprav na vyučovaciu hodinu k jednotlivým iniciačným sviatostiam

Názov učiva: KRST – ZAČIATOK NAŠEJ SPÁSY

Ciele:

- *Kognitívny:* Prostredníctvom symboliky vody chápať potrebu krstu pre náš duchovný život. Poznať, kto môže krstiť a ako sa sviatosť krstu vysluhuje.

- *Afektívny:* Uvedomovať si, čo znamená sviatosť krstu v našom živote.

- *Psychomotorický:* Žiť život zodpovedajúci krstným záväzkom.

Metódy: biblické – dramatizačné (čítanie Božieho slova), didaktické – metóda slobodnej asociácie, motivačné, expozičné, opis, brainstorming

Formy: skupinová, riadený rozhovor, rozprávanie

Pomôcky: Sväté písmo, svieca, košielka, voda, farbičky

Časový rozsah: 45 min.

Úvod:

- *Privítanie žiakov a úvodná modlitba „Kráľu nebeský“ (2 min.)*
- *Motivácia: Napísať čo najviac slov na vodu (5 min.)*
- *Predstavenie učiva: (6min.)*

Motivácia: Peter pribehol z ihriska domov a už v predsieni zakričal: „*Dajte sa mi napiť, lebo zomriem od smädu.*“ Bez vody sa nedá žiť, bez nej zomrie rastlina, živočích aj človek.

Vyberte si papier a pero a napíšte si veľkými písmenami VODA. Vašou úlohou bude napísať čo najviac slov, ktoré sa spájajú s „vodou“. Máte na to tri minúty. Kto bude mať najviac slov, ten ich prečíta nahlas.

Úloha: (2 min.) Doplniť chýbajúce písmená na tabuľu:

- VODA - dáva Ž . V . T
- dáva E . E . . IU (svetlo, teplo)
- čistí . M . VA
- dáva R . DO . SŤ

Krátky komentár učiteľa: V biblických dejinách sa často spomína voda, napr. vyvolený ľud Boh ochránil od záhuby zázračným prechodom cez Červené more, kňaz i ľud sa umývali, aby naznačili zmytie hriechov. Boh celé stáročia pripravoval ľudstvo na krst. Sviatosť krstu nás očisťuje od hriechov a dáva nám nový život. Vo Svätom písme Ježiš hovorí o potrebe krstu: Mt 28, 18-20; Mk 16,16; Jn 3,5 (spomínané texty si možno na hodine prečítať).

Výklad: (10 min.)

Ako by sme charakterizovali krst? Krst je prvá sviatosť, ktorou sa človek rodí k novému životu alebo krst je sviatosť znovuzrodenia z vody k novému životu. Krst môžeme prijať iba jedenkrát. Krst je to zmluva. Skutočná zmluva medzi Bohom a človekom.

Boh v tejto zmluve ponúka počas života na zemi pomoc a po smrti nebo. Človek sa v nej zaväzuje, že bude konať dobro, plniť Božiu vôľu a zriekať sa všetkého zlého. Krst je sviatosť uvedenia do Cirkvi, bez ktorej nemožno prijať iné sviatosti. Krst je schopný prijať každý človek, ktorý ešte nebol pokrstený.

Viete, ako ste boli pokrstení? Krstiteľ ti lial vodu na hlavu a pritom hovoril: Krstí sa Boží služobník (meno) v mene Otca i Syna i Svätého Ducha.

Kto môže krstiť? Biskup, kňaz, (diakon), ale v ohrození života (v nebezpečenstve smrti) môže krstiť každý človek. Aj ty. Ak máš úmysel.

Matéria: Čím môžeme krstiť? Voda čistá bez žiadnych prímiesí.

KRST VODOU: Pri krste je potrebné obmyť človeka vodou. Môže to byť dvoma spôsobmi:

- trojnásobným poliatím hlavy vodou v znaku kríža (krst liatím)
- trojnásobným ponorením do vody (krst ponorením)

Úloha: (9 min.)

Rozdeľte sa do 4 skupín. Rozdám rozstrihané slová a vašou úlohou bude vytvoriť vety.

Pri krste si bol / bola očistený/á od hriechov a dostal si Boží život.

Bol / bola si prijatý /á do spoločenstva Božieho ľudu – Cirkvi.

Dostal / dostala si silu robiť dobro a chrániť sa zlého.

Čo potrebujeme ku krstu:

Nakreslite mi veci, ktoré potrebujeme ku krstu.

- *Voda* symbolizuje život, zmytie hriechov.
- *Svieca* symbolizuje, že Kristus osvietilo novopokrsteného.
- *Košielka* (biele rúcho) symbolizuje, že pokrstený si obliekol Krista.

Iná úloha: (4min.)

Doplň do viet chýbajúce údaje, čo nevieš, tak si doma dokončíš s rodičmi.

Doplň si:

- Deň narodenia.....
- Deň krstu:.....
- Krstné meno:.....
- Krstní rodičia:.....
- Krstiaci kňaz:.....
- Miesto krstu:.....

Záver a fixácia učiva (4min.)

Od svätého krstu sme aj my milované deti Nebeského Otca. Zložením krstných sľubov sa zriekame Zlého, vyznávame vieru. Sľubujeme myslieť, hovoriť a konať ako Kristus. Sme kresťania, ktorí sa nielen učia o Nebeskom Otcovi, ale oslavujú ho, sú mu verní plnením svojich kresťanských povinností.

Zadanie domácej úlohy (1min.): Za úlohu budete mať nakresliť obrázok prijatia sviatosti krstu. Môžu vám pomôcť i rodičia.

Modlitba vlastnými slovami (2 min.).

Názov učiva: MYROPOMAZANIE – DAR NA BUDOVANIE VIERY

Ciele:

- *Kognitívny:* Poznať zmysel a význam tretej iniciačnej sviatosti.
- *Afektívny:* Dokázať si vzbudiť túžbu po daroch a ovocí Svätého Ducha.
- *Psychomotorický:* Prosiť v modlitbe schopnosť využívania darov Svätého Ducha.

Metódy: exegetické, impresívne, expresívne, simulácia

Formy: rozprávacía, opytovacia, heuristická

Pomôcky: Sväté písmo, vopred pripravený príbeh od B. Ferrera, vystrihnutá holubica z papiera

Časový rozsah: 45 minút.

Úvod (10 min.)

Po administratívnych úkonoch, modlitbe a zopakovaní učiva vyučujúci kladie niekoľko motivačných otázok, ktoré budú smerovať k predstaveniu témy. Napr. „Kto z vás už počul niečo o Svätom Duchu?“ „Kedy a ako sa Svätý Duch prejavuje pri krste Ježiša Krista?“ „Ako a kedy môže človek dnes prijať Svätého Ducha?“ „Kde v liturgii sa spomína Svätý Duch (modlitba kňaza pred liturgiou, vyznanie viery, liturgické požehnania....)“?

Predstavenie učiva (5min.)

Na vopred položené otázky si vyučujúci pripraví niekoľko textov Svätého písma, ktorých prečítanie potvrdí správnosť odpovedí žiakov (Sk 1,1 – 6; Sk 13,52; Mk 1,8 – 11; Mk 13,11; 2 Pt 1,21; Hebr 2,4; Gal 5,22 - 23).

Výklad (10 min.)

Každý už zaiste videl stavbu domu. A možno ste videli tiež to, čo sa pri takejto stavbe nachádza. Stavebný materiál (piesok, kamene, železo, drevo, množstvo náradia...atď). Nik ale nepovie: „Toto nepotrebujem, viem postaviť dom aj bez tohto.“ Možno by to šlo, postaviť dom iba z papiera alebo plastu. No vieme, že to by dlho nevydržalo. A ani by nás to neochránilo. Podobe ako človek, ktorý sa rozhodol stavať svoj dom na piesku – ako nám to vo svojich rečiach predstavuje Ježiš Kristus (porov. Mt 7,26 – 27) .

Od nadprirodzeného života, ktorý bol človekovi darovaný v krste, sa čaká rast, dozrievanie a prinášanie ovocia, ktoré nám umožňuje Božia milosť. Zvláštny dar dozrievania viery a kresťanského života dostávame práve vo sviatosti myropomazania, úzko súvisiacej s krstom a Eucharistiou. Myropomazaním sa na Východe nazýva sviatosť, ktorú Západ volá birmovanie (potvrdenie). V súvislosti s históriou myropomazania je známe, že apoštolí sa pri vkladaní rúk modlili za pokrstených, aby prijali Svätého Ducha. Takisto vieme, že v poapoštolskej dobe sa spolu

s krstom konali aj také obrady, v ktorých sa vzývala pomoc Svätého Ducha pre pokrsteného. Aj apoštoli prijali Svätého Ducha na deň Svätej Päťdesiatnice. On sám pomazal apoštolov a urobil z nich ohlasovateľov Kristovho Evanjelia. V tento deň sa rodí tiež Cirkev, ktorú Svätý Ducha vedie.

Pri vysluhovaní sviatosti, po modlitbe svätého myropomazania pomaže kňaz pokrsteného svätým myrom (príjemne voňavým olejom, ktorý svätí biskup počas liturgických obradov Veľkého štvrtka, olej je symbolom radosti, sily a zdravia. Ľudia pomazaní myrom majú šíriť „Kristovu ľúbeznu vôňu“ 2 Kor 2,15) znakom kríža na čele, na očiach, na nose, na ústach, na ušiach, na hrudi, na rukách a na nohách, pri čom hovorí: „Pečať daru Svätého Ducha. Amen“. Každé pomazanie predstavuje jednotlivé časti tela, ktoré spolupracujú s Božím Duchom (čelo – rozum, uvažovanie; oči – zrak pre Božie veci; nos a ústa – vedieť dýchať a žiť pre Pána; uši – mať otvorený sluch na prijatie jeho náuky; hrud' – aby mal otvorené srdce pre jeho milosti, ruky a nohy – pracovať na budovaní Nebeského kráľovstva a kráčať v šľapajach Krista).

Na tieto úlohy dostávame „duchovné vyzbrojenie“ – dary Svätého Ducha: múdrosť, rozum, silu, poznanie, nábožnosť a bázeň voči Bohu. Toto je akoby stavebným materiálom budovania chrámu živého Boha. Ak človek pracuje s týmito darmi, stáva sa budovateľom nádhornej stavby svojho života. Vtedy si môže každý z vás užívať radosť zo života vo Svätom Duchu. Táto radosť má konkrétnu podobu. Je to: láska, radosť, pokoj, zhovievavosť, láskavosť, dobrota, vernosť, miernosť a zdržanlivosť.

Otázky do rozpravy a prednesenie príbehu (14 min.)

Ako by vyzeral život kresťana bez využívania darov Svätého Ducha? Čo by nám chýbalo ak, by sme tieto dary nemali? Za čo by sa dali tieto dary „vymeniť“ a oplatilo by sa to? Ktorý z darov Svätého Ducha môžeš využiť dnes v škole alebo doma? Ktoré ovocie Svätého Ducha vystihuje tvoj život?

(Učiteľ tu prečíta príbeh od B. Ferrera a rozvinie myšlienku o dôležitosti výberu „stavebného materiálu“ pre svoj život. Zdroj: <http://www.myslienky.estranky.sk/clanky/male-pribehy-pre-potesenie-duse.html>)

Jeden majster dlhé roky pracoval vo veľkom stavebnom podniku. Raz dostal príkaz postaviť ukážkovú vilu podľa svojej chuti. Mohol si vybrať miesto, ktoré sa mu najviac páčilo a nehľadiť na výdavky.

Hneď sa dal do práce, ale podľahol pokušeniu využiť slepú dôveru. Použil podradný materiál, zamestnal neodborníkov za nízku mzdu a takto ušetrené peniaze strkal do vlastného vrečka.

Keď bola stavba hotová, pri malej slávnosti odovzdal majster riaditeľovi kľúč od vily.

Riaditeľ mu ho s úsmevom vrátil, stisol mu ruku a povedal: „Túto vilu prijmite ako dar na znak úcty a vďačnosti.“

Záver a fixácia učiva (3 min.)

Stavebným podnikom je akoby Cirkev, v ktorej riaditeľ (Kristus) povoláva k stavbe novej budovy (života). Stále stojíme pred rozhodnutím a otázkou: „Čo použijem na stavbu svojho života“? Máme slobodu a rozum – podobne ako Boh. Využívajme ich na spoznávanie a rozlišovanie toho, čo má skutočnú hodnotu.

Zadanie domácej úlohy (2 min.)

Do budúceho stretnutia napíšte na obrázok holubice – symbolu Svätého Ducha - ktoré jeho dary ste využili počas týždňa a ako. Zdieľaním sa budeme povzbudzovať k prinášaniu ovocia Svätého Ducha.

Modlitba (1 min.)

Ďakujem Ti, Pane, Bože môj, že si mi dal účasť na tvojich sviatostiach a daroch. Veď Ty, Vládca, milujúci človeka, ktorý si za nás zomrel a vstal z mŕtvych, daroval si nám svojho Ducha na konanie dobrých skutkov, na odvrátenie sa od každého zla, na osvietenie zraku môjho srdca

a na upevnenie vo viere v Teba. Sprevádzaj ma a buď mi radcom a pomocníkom teraz, i vždycky, i na veky vekov. Amen.

Názov učiva: EUCHARISTIA – ŽIVÝ KRISTUS, CHLIEB ŽIVOTA

Ciele:

- *Kognitívny:* Chápe biblický príbeh o rozmnožení chleba.

- *Afektívny :* Dokáže objaviť súvislosť medzi ľudskou skúsenosťou s chlebom a biblickým textom o rozmnožení chleba. Vníma starostlivosť Ježiša o potreby človeka.

- *Psychomotorický :* Formuje si návyk úcty k chlebu a deleniu sa. Vie si vzbudiť úctu k Eucharistickému chlebu.

Metódy: práca so Svätým písmom, rozprávanie, riadený rozhovor

Formy: rozprávacía, opytovacia

Pomôcky: prosfory (aby vyšla každému žiakovi jedna), prezentácia, Sväté písmo, gitara

Časový rozsah: 45 minút.

Úvod (10 min.)

Po administratívnych úkonoch, modlitbe (pieseň s gitarou) a zopakovaní učiva vyučujúci pustí v pripravenej prezentácii niekoľko obrázkov o chlebe, aby predstavil tému hodiny. K prezentácii kladie niekoľko otázok, ktoré budú prípravou na sústredenosť pri následnom čítaní textov Písma: Napr.: „*Zaujalo vás niekedy niečo tak veľmi, že ste zrazu prestali rozprávať? Stalo sa vám niekedy, že ste ostali ako nemí a dokázali niečo so záujmom počúvať? Stalo sa vám niekedy, že vám prešiel čas veľmi rýchlo?*“

Predstavenie učiva (5min.)

Vyučujúci prednesie text zo Svätého písma - **Jn 6, 1-13** (o rozmnožení chleba a nasýtení zástupov).

Výklad (10 min.)

Sväté písmo nám hovorí, že aj Ježiša dokázali ľudia počúvať hodiny. Mnohí prichádzali, lebo sa dopyčuli, že dokáže robiť zázraky a túžili ho vidieť na vlastné oči. Dokázali ísť za ním ďaleko, aby ho mohli vidieť a počuť. Ježiš im rozprával príbehy, ktoré nikdy nepočuli. Príbehy, ktoré sa prihovárali ich srdciam, ktoré ich učili, ako žiť. Aby boli s Ježišom, neváhali prejsť ďalekú cestu, dokázali nechať svoju prácu, aby počuli a videli toho, kto má moc. Niekedy vydržali aj celý deň bez jedla. Ježiš ich tak zaujal, že akoby zabudli, že sú hladní.

On si to však všimol a bolo mu ich ľúto. Nechcel pustiť zástupy bez jedla. (*V tejto chvíli vyučujúci vyberie buď chlieb alebo v našom prípade čerstvo napečené prosfory*).

Každý človek potrebuje jesť. Ježiš vidí, čo potrebujeme. Aj dnes sa o nás stará a dáva nám to, čo potrebujeme. Ako krásne tento chlieb vonia! Čo urobil Ježiš s chlebom ako prvé, keď ho držal v rukách? Aj my teraz spoločne poďakujeme za chlieb a za všetko, čo každý deň dostávame.

Aké je úžasné, keď sa spoločne môžeme podeliť o voňavý chlieb.

Aj ľudia, ktorí jedli chlieb spoločne s Ježišom, boli šťastní a túžili ísť za Ježišom. Lenže on im povedal: „*Nechodte za mnou len preto, aby ste videli zázraky. Nenaháňajte sa za vecami, ktoré nie sú dôležité. Hľadajte môjho Otca. Kto prichádza ku mne, nikdy nebude hladný. Ja som Chlieb života. Kto bude jesť z tohto chleba, bude žiť naveky.*“ Porov. Jn 6, 33 – 36. Mnohí nechápali, čo Ježiš hovorí. Ako môže byť on sám chlebom? Na tomto mieste môže vyučujúci prečítať stať z Matúšovho Evanjelia o ustanovení Eucharistie - Mt 26, 26 – 29.

Otázky do rozpravy a prednesenie príbehu (12 min.)

Učiteľ vyzve žiakov, aby sa zamysleli nad otázkami:

- Ako to Ježiš myslel, že nebudú nikdy hladovať?

- Myslel na vyberané jedlá?

- Myslel tým, že každý deň budú môcť zažívať takýto zázrak?

- Myslel na chlieb z múky?

- Kde sa Ježiš stáva Chlebom života?
 - Dokážeme aj my dnes Ježiša tak počúvať? Nechať prácu, obľúbený program či telenovelu v televízii, nakupovanie v hypermarkete...?
 - Utekáme aj my dnes za Ježišom tak ako ľudia, ktorí zažili rozmnoženie chleba?
- Udalosť rozmnoženia chleba sa odohráva vždy pri slávení liturgie:
- V ktorej časti liturgie sa prenášajú predložené dary?
 - Kedy nás Ježiš pozýva, aby sme prijali Chlieb života, aby sme mohli byť chlebom života jeden pre druhého?

S úmyslom motivácie žiakov možno prečítať príbeh o chudobnej vdove a bohatej pani s názvom **Kamenné chleby** a rozvíjať hlavnú myšlienku príbehu v krátkej diskusii. Tá má smerovať k záveru vyučovacej hodiny:

Jedna chudobná vdova mala tri deti. Hlad bol neraz hosťom v ich dome. No blízko jej chudobnej chatrče sa vypínal zámok bohatej panej. Raz, keď opäť hladovali a chudobná vdova nemala deťom za čo kúpiť chlieb, vybrala sa do zámku. Opýtala sa bohatej panej, či by jej pre jej hladné deti nedala aspoň kúsok chleba. Vedť aj bohatá pani bola matkou troch detí, a tak chudobná žena dúfala, že pani bude mať pre ňu porozumenie. No mylila sa. „Nemám doma chlieb“, povedala bohatá žena chudobnej. Chudobná sa však nedala odbiť: „Nemáš ani starý, suchý?“ „Nie“, znela odpoveď. „A keby som mala, nech ho Boh radšej premení na kameň, ale ti nedám,“ a zabuchla dvere pred jej nosom. Medzi tým sa zvečeralo a aj v zámku sa hlásili hladné žalúdky. Bohatá pani však s hrôzou zbadala, že všetky chleby v komore sú stvrdnuté na kameň. Zhrozila sa. Poslala slúžku k pekárovi po čerstvý chlieb, no keď sa slúžka vrátila do domu, vo dverách sa chleby premenili na kamene a ona ich ani nevládala vyniesť po schodoch. Teraz sa už zámocká pani skutočne naľakala. Schytila prázdny kôš a utekala do obchodu sama. Nakúpila chlieb, syry, mlieko, vajcia, jablká a utekala k chudobnej vdove. Cestou ešte kúpila aj mäso, cukor a múku. Na dne koša nechala aj trochu peňazí a pre seba si nechala len toľko, čo potrebovala na svoj chlieb pre pekára. No k pekárovi sa už vrátiť nemusela. Deti jej bežali v ústrety, že vraj chleba je dost, už si aj nakrájali. Vraj ešte taký dobrý chlieb nejedli, tak načo kupovať iný.

Od tohto dňa sa bohatá pani častejšie ukázala vo dverách chudobnej chatrče a pýtala sa, či im niečo nechýba. A odvtedy ani na zámku nikdy nič nechýbalo, ba nestalo sa ani iné nežšťastie.

Záver a fixácia učiva (3 min.)

Ľudia túžili stretnúť Ježiša. Ježiš poznal túto túžbu ľudí po živote. Sýtil ich svojím slovom, ale nezabúdaj ani na ich telesné potreby a nasýtil ich duše i telá. Ježiš bral do svojich rúk chlieb, d'akoval, rozdeľoval a dával, aby mali všetci dosýta. Aj dnes nám Ježiš dáva, čo potrebujeme. Sýti nás svojím Telom a Krvou. On sám sa stáva Chlebom života, aby sme s ním mali dostatok všetkého.

Zadanie domácej úlohy (3 min.)

Nakresliť udalosť poslednej večere, ktorá je predobrazom Eucharistie.

Modlitba „Otče náš“ (2 min.)